

Fisk & Vilt

Nr. 2 - 2006 Forum for lokal vilt- og fiskeforvaltning

Nytt hjorteviltprosjekt

Et nasjonalt løft for reiselivet

Når hjorten inntar elgens rike

Vilt og fisk i statsbudsjettet

Regjeringen foreslår ingen økning i jegeravgiften og fellingsavgiftene for 2007. Avgiftene ble i 2005 økt med i gjennomsnitt 10 prosent etter flere år uten endringer. Etter innføring av gebyr for å unnlate å rapportere utbytte av jakta til statistiske formål, er statistikkgrunnlaget blitt vesentlig bedret. Etter at det i starten var relativt mange jegere som unnlot å rapportere, er det ventet at denne delen nå blir stabilisert på om lag 15.000 krav om gebyr. Dette innebærer at om lag åtte prosent av jegerne ikke leverer rapport slik de skal.

Når det gjelder årsavgiften for fiske etter androm laksefisk, foreslås en justering i tråd med prisstigningen på om lag fem prosent. Årsavgiften vil etter dette være 210 kroner for enkeltpersoner, mens familieavgiften er satt til 340 kroner.

Regjeringen mener målet for arbeidet med å bekjempe lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* fremdeles skal være å bli kvitt parasitten der

dette er mulig, samtidig som risikoen for smittespredning til nye områder blir minimalisert. I dette perspektivet vil dagens tilskuddsnivå ikke gi nødvendig fremdrift i arbeidet dersom det også skal være rom for investeringer i utstyr tilpasset moderne og miljøvennlig bekjempingsmetodikk. Bl.a. har bekjemping med aluminium økt behovet for ressurser. Regjeringen har derfor økt tilskuddet til bekjemping av *Gyrodactylus salaris* med 8,5 mill. kroner til 31 mill. kroner.

Tilførselen av sur nedbør er sterkt redusert de senere årene, men ennå er rundt 10 prosent av arealet i Norge forsuringsskadet. Med basis i 2004 viser en gjennomgang gjort av Direktoratet for naturforvaltning at mindre forsuring vil redusere behovet i kommende år for midler til videreføring av kalkingsprosjekter som er satt i gang. For 2007 foreslås det på bakgrunn av dette 88 mill. kroner til kalkingsprosjekter.

Kåre Wedul

F&V nytt

Fisk dør av matmangel

Mye av fisken i de nedtappede vannmagasinene på Hardangervidda er trolig døde som følge av matmangel, melder NRK Telemark. I følge professor Reidar Borgstrøm ved UNB på Ås, som har undersøkt fangster fra Bordalsvatnet i Vinje, er fisken i en elendig forfatning og lite egnet som menneskeføde. En del av fisken som er undersøkt veier bare halvparten av det den normalt skulle gjort. Årsaken til matmangelen er nedtappingen av vannmagasinene på våren og sommeren. Vannstanden blir dermed ikke høy nok til at næringsdyr som skjoldkreps (bildet) og linsekreps får formert seg, og matmangelen er et faktum.

Utgiver: Norges Skogeierforbund

ISSN: 1500-2047

Utvikling og redaksjonell produksjon SKOGeieren

Lay-out
Trond Brudevold

Redaktør
Kåre Wedul, tlf 23 00 07 50

Adresse
Norges Skogeierforbund
P.B. 1432 Vika, 0115 Oslo

Trykk
Naper Informasjonsindustri A/S

Neste utgave mai 2007
Foto side 1: Kjell-Erik Moseid

Dårlig laksesesong

Laksesesongen 2006 har vært preget av tørke, liten vannføring og dårlige fiskeforhold i mange elver, melder Direktoratet for naturforvaltning (DN). Men det har stått forholdsvis mye fisk i elvene selv om fisket har vært dårlig. I Finnmark har det imidlertid vært et meget godt elvefiske. Fisket i sjøen med kilenot og krogarn har vært forholdsvis bra i hele landet. Mellomlaksen har vært den dominerende vektclassen dette året. Det meldes om relativt lite rømt oppdrettsfisk i fangstene. DNs oppstilling gir kun et foreløpig inntrykk av situasjonen slik den er rapportert i siste halvdel av august måned. Rapportene er derfor ikke fullstendige, og det vil ta flere måneder før endelige fangsttall og en fullstendig oppsummering av årets sesong foreligger.

Foto: Svein Knutsen

Nytt hjorteviltprosjekt på gang

Direktoratet for naturforvaltning (DN) ønsker å starte et treårig prosjekt om hjorteviltforvaltning etter mønster av de tidligere prosjektene “Rovvilt og Samfunn” og “Villrein og samfunn”. Formålet er å frem-skatte et bredt forankret kunns-kapsgrunnlag for utvikling av nye mål og tiltak som kan trygge frem-tiden for hjorteviltet både som enkeltstående arter, opplevelses-verdi og høstingsressurs.

Av Kåre Wedul

Foto: Kjell-Erik Moseid

Reidar Andersen ved Vitenskapsmuse-et NTNU i Trondheim er oppnevnt som prosjektleder. I et bakgrunnsno-tat som han har ført i pennen blir det redegjort for behovet og ambisjonene for prosjektet. Det vises til det nasjonale hjorteviltseminaret på Honne i 2003 hvor det var et generelt ønske om å styrke lokaldemokratiet og lokalt eierforhold til naturressur-sene. I etterkant av dette seminaret lanserte en arbeidsgruppe en visjon om at hjorteviltfor-valtningen skal inkludere alle brukergrupper av norsk natur, og ikke være eksklusiv for en krets av rettighetshavere og storviltjegere. Dette innebærer bl.a. økt involvering fra loka-le brukere samtidig som det fra overordnet nivå settes krav til prosesser som skal gi gode resultater for brukerne og naturmiljøet.

Kommunene viktige

Kommunene blir sentrale og viktige organer i hjorteviltforvaltningen, heter det videre i nota-tet. De skal være med og videreutvikle for-valtningen ut fra lokal kunnskap. Målene om en bærekraftig høsting uten negative konsekvenser for det øvrige mangfoldet og andre samfunnssektorer, samt opprettholdelse av god kvalitet og helse i hjorteviltstammene, er frem-tidens utfordring for alle aktører. Spesielt viktig er det at kommunene involverer og ansvar-liggjør rettighetshaverne i forhold til disse utfordringene. En av utfordringene blir å skape en felles virkelighetsoppfatning som skal være en plattform for omforente strategier.

- Vi ser i dag at brukergrupper som står uten-for hjorteviltforvaltningen stiller kritiske spør-s-mål til hvilke effekter hjorteviltet har på de øko-system de er en del av, og hvilken effekt våre avskytingsstrategier har på bestandene. Fokus på denne type spørsmål vil øke mulighetene

for at hjorteviltforvaltningen får en bred aksept i samfunnet, skriver Andersen.

Endringer i miljøforhold

I Norge og de fleste andre europeiske land er bestandene av store klauvdyr i vekst. Dette skyldes i følge Andersen at en stadig mer urba-nisert befolkning ikke makter å holde en høy nok avskyting. Endringer i driftsformer innen jordbruk og skogbruk har dessuten gitt hjor-teviltet en bedret beitetilgang, mens endringer i klima i stor grad har påvirket viltets utbre-delsesområde.

- Beite er en viktig økologisk faktor i norsk natur, og varierende beitetrykk kan over tid ha dramatiske konsekvenser for utviklingen av landskap og vegetasjon, med påfølgende effek-ter på biologisk mangfold samt bruk av utmar-ka til næringsformål (skogbruk, jakt, husdyr-beite) og rekreasjon/friluftsliv. Fordi trær og busker har høy levealder, vil sammensetning- en av vegetasjonen være et produkt av både tidligere tiders og dagens beitetrykk, og til-svarende vil fremtidens utmark være et pro-duk-t av dagens beitetrykk og sammensetningen av beitedyr. En god oversikt over tetthet og sammensetning av de ulike beitedyr og deres regionale fordeling, samt hvordan beiteregi-met har endret seg over tid er derfor avgjø-ren-de for en bærekraftig naturforvaltning, skriver Andersen.

Han mener det også er viktig å være klar over at fremtidens utmark i stor grad vil være påvirket av endringer i treslagssammenset-ningen som følge av klimaet. Sett på bakgrunn av de klimaprogno-ser som nå fremlegges fra ulike forskningsmiljøer, vil man fra skogbruks-hold bli nødt til å vurdere hensiktsmessigheten med treslagsskifte i enkelte områder. Dette vil i så fall ha store ringvirkninger på økosy-

stemets funksjon, og i særlig grad påvirke hjor-teviltet. Klimaendringer vil også påvirke de enkelte artenes utbredelsesområde.

- I de senere år har vi i Norge sett hvor-dan spredningshastigheten for elg, hjort og rådyr har økt. Tettheten av elg er økende både vestover og generelt i høyereliggende områ-der, mens utbredelse av hjort østover og nord-over nå skjer med stor hastighet. Endringene i utbredelse vil i vesentlig grad påvirke den lokale og regionale hjorteviltforvaltningen, skriver Andersen i sitt bakgrunnsnotat. - En god hjorteviltforvaltning vil kreve kunnskap om komplekse årsaksforhold, samt makte å invol-vere en rekke interessegrupper. Dersom for-valtningen skal kunne skape den nødvendige balansegangen mellom de ulike legitime inter-esser, kreves det et bredt og konstruktivt sam-arbeid mellom alle involverte parter.

Rådgivningsgruppe

En bredt sammensatt rådgivningsgruppe er nå under etablering, og vil ha sitt første møte i slut-ten av november. Gruppen skal selv være med på å definere formål og identifisere vik-tige arbeidsområder, problemstillinger og arbeidsprosess fra starten av. Det er tanken at gruppen skal utarbeide et selvstendig produkt som sammenfatter gruppens vurderinger om prinsipper og utfordringer i fremtidig forvalt-ning.

- I prosjektet har vi ingen ambisjon om at alle aktørene skal enes om én bestemt “riktig” lø-sning på hvordan hjortevilt-Norge skal se ut i fremtiden. Snarere skal vi prøve å bli enige om kunnskapsgrunnlag og viktige prinsipper som bør ligge til grunn for fremtidige beslut-ninger om hjorteviltforvaltningen. Slike beslut-ninger vil bygge på kompromisser, skriver Reidar Andersen.

Vil stenge laksefiske – oppdrettsindustrien går fri

Direktoratet for naturforvaltning vil fra og med sesongen 2008 begrense og stenge laksefiske i vassdrag med stort innslag av rømt oppdrettslaks. Bakgrunnen er ny kunnskap om at rømt oppdrettslaks som krysser seg inn i ville laksestammer endrer gensammensetningen og gjør elvene mindre produktive. Problemet er at dette ikke får noen konsekvenser for de som skaper problemene – oppdrettsindustrien.

Av Finn Erlend Ødegård, daglig leder i Norske Lakseelver

Flere forskningsundersøkelser viser at oppdrettslaks som krysser seg inn i de ville laksestammene får avkom med reduserte evner til å klare seg i den ville vassdragsnaturen og ute i havet. Krysninger mellom oppdrettslaks og villaks konkurrerer ut de ville lakseungene i elvefasen ved at de blant annet er mer aggressive. Men på beitevandringen ute i Atlanterhavet har krysningene langt høyere dødelighet. Resultatet er at villaksstammene mister sin genetiske tilpasning til

sin elv og at elvene produserer langt færre laks. En ny forskningsrapport fra Norsk institutt for naturforskning viser at dersom andelen rømt oppdrettslaks utgjør 20 % av gytelaksen i en elv over 10 generasjoner, vil gensammensetningen endres for alltid.

Regulering av laksefiske

Direktoratet for naturforvaltning (DN), som er myndighetenes utøvende organ i forvaltningen av villaks, tar forskernes advarsler på

alvor. DN har allerede varslet at de vil innføre begrensninger, eller full stans, i laksefiske i elver og sjøområder med stort innslag av rømt oppdrettslaks. Dette vil skje gjennom revisjonen av den 5-årige forskriften for laksefiske i sjø og elv som blir gjeldende i perioden 2008 – 2012. Forskriften blir trolig vedtatt høsten 2007. Den faglige begrunnelsen for dette er at den rømte oppdrettslaksen har mindre gyte-suksess i elver som er fulle av villaks. Oppdrettslaksen forstår ikke spillet som foregår på gyteplassene, og taper i konkurranse med sine ville artsfrender.

Sektorisert forvaltning

Dette illustrerer problemene med den sektoriserte statlige forvaltningen av villaksen. Det er Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmennene som har ansvaret for villaksforvaltningen gjennom Lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. Utover regulering av selve laksefiske gir loven miljøvernmyndighetene svært begrensede virkemidler til å

beskytte villaksen på leveområdene og i vandringsrutene ute i Atlanterhavet. Det er fiskerimyndighetene som fastsetter rammene for oppdrettsindustrien, herunder regelverk for å hindre rømming og lakselus. Det er videre vassdragsmyndighetene som fastsetter regler for kraftregulantene. DN blir presset til å ta i bruk det verktøyet de har (regulering av fisket) når laksestammene trues. Problemet er at de som skaper problemene, oppdrettsindustrien, går fri.

Konsekvenser for grunneierne og lokale reiselivsbedrifter

Grunneierne har i løpet av de siste 10 årene tatt grep om lakseforvaltningen. Gjennom styrket organisering i elveeierlag og utarbeiding av driftsplaner, står nå grunneierne for den lokale forvaltningen i vassdragene. Det legges ned en betydelig innsats i å bevare og styrke laksestammene, som igjen er grunnlaget for inntekter og verdiskaping gjennom utleie av tilrettelagt sportsfiske. Vi anslår at det er om lag 150.000 personer som hvert år fisker i norske laksevassdrag. De senere år har mange driftige bønder satsset på gårdsturisme og tilbyr pakkeløsninger med laksefiske, guiding, matservering og overnatting. Laksefiskerne bidrar årlig til en lokal omsetning på 1,3 mrd kroner og legger grunnlaget for ca 2900 årsverk. Dette er resultatet av en ønsket politikk, hvor rettighetshaverne lokalt får større ansvar for å forvalte ressursene, og bøndene oppfordres til å skape inntekter utenfor tradisjonell jordbruksproduksjon.

Forurenser må bære byrdene

Når vassdrag forurenses av miljøgifter, anvender myndighetene prinsippet om at forurenser skal betale. Statens Forurensningstilsyn er raske til å rykke ut når det oppstår utslipp fra industribedrifter og landbrukseiendommer. Det blir som oftest bøter og stenging av virksomheten dersom situasjonen ikke raskt bringes under kontroll.

Når det gjelder lakserømminger fra oppdrettsindustrien er situasjonen en helt annen. Her er det grunneierne, reiselivsbedrifter og andre lokale næringsaktører som må betale

Rundt 150.000 personer fisker hvert år laks i våre vassdrag. Her en av dem – Bjørn Rune Gjelsten med en rugg fra Orkla. Foto: Rune Krogdahl.

regningen i form av tapte inntekter på grunn av innkortet fisketid eller stengte elver. De høye forekomstene av rømt oppdrettslaks i elvene får ingen konsekvenser for de som slipper ut fisken. Norske Lakseelver mener at dette er absurd og totalt uakseptabelt. Det logiske ville være å stenge oppdrettsanleggene inntil man får kontroll på rømmingene.

Trenger strengere regulering av oppdrettsindustrien

Vi ser at de tiltakene som fiskerimyndighetene og oppdrettsindustrien har iverksatt for å redusere rømmingene er utilstrekkelige og ikke endrer det faktum at laksestammene er i ferd med å utslettes. Til tross for at oppdretterne har blitt flinkere til å holde laksen i merdene, holder mengden oppdrettslaks som årlig rømmer fra anleggene seg nokså konstant. Dette skyldes blant annet at produksjonsvolumet i oppdrettsindustrien har økt kraftig de siste årene og at mengden oppdrettslaks som til enhver tid står i merdene langs norsk-kysten er flere hundre ganger større enn mengden villaks som kommer inn fra beitevandring i Atlanterhavet for å gyte i sine fødeelver.

Norske Lakseelver krever at myndighetene:

- ▲ Innfører nasjonale laksefjorder som er frie for oppdrett av laksefisk.
- ▲ Innfører krav om individmerking av all oppdrettslaks
- ▲ Kriminaliserer rømming på linje med forurensing med miljøgifter
- ▲ Innfører krav om bruk av steril laks
- ▲ Setter i gang utvikling av nye produksjonssystemer som er rømmingssikre

Stortinget vil før nyttår få oversendt en proposisjon fra miljøvernminister Helen Bjørnøy om ferdigstilling av ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Stortingsproposisjonen skal gi en helhetlig oversikt over regjeringens politikk for å bevare og styrke de ville laksestammene. Dette omfatter også rammevilkår for oppdrettsindustrien og regulering av laksefisket. La oss håpe at Helen Bjørnøy og regjeringen lytter til våre krav og får på plass et regelverk som gir resultater. Oppdrettsindustrien, som har skapt en milliardomsetning med utgangspunkt i villaksen, bør ikke være bekjent av å utslutte de ville laksestammene.

Foto: Ragnar Holm

Et nasjonalt løft for reiselivet

- Tilbake til naturen, sa filosofen Rousseau på 1700-tallet. Reiselivsnæringen i Norge har i realiteten handlet om dette siden. For mennesker som har ønsket å slippe fri fra den moderne sivilisasjon for en stakket stund, har norske bygder kunnet tilby den ekte, rene og opprinnelige naturen.

Av prosjektleder Stein Storsul

Gjenom de siste 20 årene har naturvern og bærekraftig utvikling stått sentralt på hele verdens politiske dagsorden. Dette har bidratt til at aktiv opplevelse av naturen har blitt et sterkt voksende reisemotiv.

I Norge har vi hittil ikke vært flinke til å produsere naturopplevelser for moderne europeere. Vi har svært små markedsandeler innenfor naturbasert reiseliv - for noen overraskende, for andre litt pinlig. Utenlandske turister og turoperatører oppfatter den norske naturen som utilgjengelig, kanskje med unntak for sjøfiske. I forhold til de muligheter som vi faktisk har, mangler vi godt organiserte produkter med en trygg kvalitet som står i forhold til krav i markedet.

Mange produktgrupper

I prosjektet Aktive feriehus skal vi gjøre litt med dette. Prosjektet bygger dels på utredningsarbeidet i Utmarksbasert reiselivnæring og dels på erfart kompetanse hos Din Tur AS om markedsorientert produktutvikling, kvalitetssikring, markedsføring og salg. På dette grunnlaget har prosjektet valgt ut disse viktige produktgruppene:

- 1 Vandring. Produktvariasjon mht opplevelsesinnhold, terrengtype, lengde etc, med og uten guide. Vi vil ha vandring langs bygdeveger, i fjellet, langs elver og strender, juving, hulevandring, etc. Forutsetter infrastruktur med dokumenterte løyper, merking, kart etc.**
- 2 Sykkel. Produktbredde i sykkelvennlige områder, med eller uten guide, på ordinære veier og på stier m.v. i fjellet og terrenget ellers. Ruter, sykkelutleie, service, etc.**
- 3 Vannsport. Vi får kano, kajakk, dykking, rafting, etc. Utleie av båter med utstyr og service, gjerne guiding og råd om turer, klær etc.**
- 4 Fiske. Sportsfiske i sjøen, og innlandsfiske og laksefiske. Utleie av båter, kart, utstyr, etc.**
- 5 Natursafari - Wildlife watching. Dette omfatter oftest guiding, og forutsetter naturkunnskap og god dokumentasjon.**
- 6 Vinteraktiviteter. Omfatter ski, truger, hundekjøring, scooter. Utleie av utstyr og service i forhold til dette.**
- 7 Jakt. Omfatter alle jakttyper. Jakt markedsføres i hovedsak i norsk marked og kombineres ikke med safari.**

Alle som etterspør aktiviteter skal selvsagt bo. Boformen må passe med aktiviteten, kravet til funksjoner og service varierer.

Din Tur blir sentral

Prosjektet er organisert av leverandørbedriftene sjøl som "flerbedriftsprosjekt" i hvert av de fylkene som deltar. En av bedriftene i hvert

fylke er koordinator på vegne av fellesskapet. Koordinatorene har inngått avtale med Din Tur AS om samarbeid om produktutvikling, markedsføring og salg. Din Tur er derfor det felles, sentrale verktøyet som skal bidra til at prosjektet skaper produkter som markedet vil ha, og at produktene blir markedsført og solgt - og videreutviklet i ordinær drift.

Det store antallet bedrifter fra starten er viktig. Vi får en skikkelig katalog allerede fra første året. I starten registrerte vi avtaler med 114 bedrifter og etablerere fra Finnmark til Hordaland. Blant disse finner vi for eksempel 29 i Troms, 24 i Nordland, 20 i Nord-Trøndelag, 11 i Sør-Trøndelag og 20 i Møre- og Romsdal. Under marsjen kommer flere til i alle fylkene, og vi får mange nye med i vestlandsfylkene og på det indre Østlandet. Antakelig vil nærmere 150 bedrifter være inne i forberedelsen av katalogen for 2007, og med internettbasert dybdeinformasjon og booking som viktige verktøy.

Innovasjon Norge med tilskudd

Prosjektet har et bruttobudsjett på ca 95.000 kroner pr bedrift, eller nesten 11 mill. kroner totalt. Koordinatorbedriftene har søkt Innovasjon Norge om et utviklingstilskudd på 50 %, resten dekkes gjennom egeninnsats fra leverandørbedriftene og Din Tur. De av Innovasjon Norge sine fylkeskontorer som hittil har innvilget tilskudd, har fordelt dette over to år, og for 2006 har de bevilget halvparten av det tilskuddet som det var søkt om.

Arbeidet med dokumentasjon og produktutvikling pågår nå på grunnlag av felles produktstandarder som er utviklet i prosjektet. Prosjektet bidrar til samarbeid i gode produksjonsfellesskap i lokalmiljøene, noe som skaper sterkere reisemål. Den første katalogen skal være klar ved årsskiftet. Målet er at prosjektet skal gi bedriftene flere produkter, dvs. flere bein å stå på, og bedre inntjening som resultat. Prosjektet skal også gi leverandørene en incomingoperatør i Din Tur som kan håndtere alle de viktigste aktivitetsproduktene som er basert på naturen og lokalsamfunnene, og gi disse et effektivt salg. Med dette etableres også en basis for videre utvikling og drift for nye produkter, leverandører og bedrifter. Vi ser for oss en lang utvikling med stort potensial for verdiskaping i nye markeder.

Utviklingen av markedene for de nye produktene er en formidabel oppgave som drives av store forventninger både i markedet og blant leverandørene. Denne oppgaven er et nasjonalt løft. Dette utfordrer den næringspolitiske forvaltningen i alle ledd - Innovasjon Norge og de regionale reiselivsorganene - til et godt samarbeid om profilerende markedsarbeid.

- Selskapet Din Tur A/S bør videreutvikles til å bli en sentral aktør innen markedsføring og salg av feriehus og naturopplevelser.

Dette anbefales i en rapport utarbeidet på oppdrag fra prosjektet «Utmarksbasert reiselivsnæring» i regi av Skogeierforbundet og Bondelaget. Vil skogeiersamvirket gå samme løypa som i skognæringen, der man har lang tradisjon for å ha eierskap i verdikjeden langt ut over produsentleddet?

Av Svein Knutsen

Formålet med utarbeidelse av rapporten har vært å få frem en statusbeskrivelse av dagens markedsføring og salg av norske feriehus og naturopplevelser til det norske og internasjonale markedet. På bakgrunn av dette er det gjennomført en vurdering av forbedringsmuligheter samt foreslått en optimal distribusjonsmodell.

Rapporten, som er på til sammen 48 sider, har også i seg mye markeds kunnskap, herunder kundeatferd knyttet til informasjonshenting og kjøp, om globale endringer i reiselivets verdikjede, samarbeid om markedsføring og distribusjon, organisering av markedsarbeidet i andre land m.m.

40 millioner i omsetning

Rådgivningsselskapet Kaizen A/S har stått for utarbeidelsen av rapporten. En av hovedkonklusjonene er at Din Tur A/S løftes opp til å bli en sentral aktør i distribusjon av feriehus og naturopplevelser. Selskapet omsetter i år opplevelser for ca. 40 millioner kroner og bidrar til ca. 130.000 gjestedøgn/18.300 gjester. For å lykkes i å videreutvikle selskapet, bør det etter Kaizens oppfatning etableres et tett samarbeid mellom dette, landbrukets bransjeorganisasjoner, virkemiddelapparat og utenlandske turoperatører.

Rettet emisjon

Nylig ble det fattet vedtak både i Din Tur A/S og hos eieren Allskog BA om gjennomføring av en rettet emisjon for førstnevnte. Målgruppen blir i første rekke aktører innenfor skogeiersamvirket. Kapitalen skal i stor grad anvendes til gjennomføring av satsinger innenfor nye temaer utover jakt og fiske som dominerer selskapets tilbud i dag. Her nevnes tema som vandring, sykling, skigåing, natursafari m.fl. Å bygge opp selskapet på disse områdene vil ta flere år og kreve store investeringer. Samarbeid med det offentlige virkemiddelapparatet er helt nødvendig for å lykkes. Dette gjelder både innenfor produktutvikling og markedsføring.

Mot et "Norske Skog" i det naturbaserte reiselivet?

Rapporten fra Kaizen A/S konkluderer med at Din Tur A/S må bli en sentral aktør i distribusjon av feriehus og naturopplevelser. Rapporten kan lastes ned fra Skogeierforbundets hjemmeside http://www.skog.no/skog_data/Attachments/476/Rapport_distribusjon_2006.pdf.

Et nytt "Norsk Skog"?

Skogeiersamvirket har lang tradisjon for å ha eierskap ute i den trebaserte verdikjeden. Dette har vært viktig for å utvikle skognæringen i Norge i tråd med skogeierne interesser. Eierskapet i en lang rekke selskaper, med Norske Skog i spissen, har bidratt til at skogeiersamvirket i dag har betydelige finansielle muskler. Av samvirkets tre prioriterte verdikjeder - tre, bioenergi og reiseliv - vil nok mange si seg enig i at man i sistnevnte kun har kommet et lite stykke på vei i forhold til de markedsmuligheter som foreligger. Allskog BA og Din Tur A/S tydeliggjør nå store ambisjoner for utvikling av det grunneierbaserte reiselivet i Norge og ønsker å invitere skogeiersamvirket med på en større landsdekkende satsing.

Utenlandsk dominans

I dag har danske og tyske operatører en viss dominans når det gjelder formidling av nor-

ske feriehus til turister. En lang rekke forsøk på å bygge opp norske selskaper med samme forretningsidé har vært gjennomført, men kursene har vært omtrent like mange. En viktig årsak har vært at eierne ikke har hatt tilstrekkelig kapital til å bygge opp selskapet over tid slik at det etter hvert går i overskudd. Dette tar erfaringsvis mange år innenfor denne type virksomhet. Din Tur A/S har hatt en tålmodig eier i ryggen, og har de senere årene gått i overskudd.

En felles satsing i skogeiersamvirket kan bidra til å utvikle mange nye tilbud i regi av grunneiersiden samt at det utvikles et norsk alternativ til utenlandske salgsselskaper. Disse er ikke kjent for å ha spesielt gunstige vilkår når det gjelder provisjoner.

Frem mot jul skal grunnlaget for en rettet emisjon for Din Tur A/S være utredet. Vinteren vil vise hvem som blir med på den videre satsingen - i en av verdikjedene i det norske landbruket med størst vekstmuligheter.

Men hva gagner elgjakt

Hjorten er på sterk frammarsj østover. Ikke like sterk er elgens marsj vestover – men den skynder seg langsomt og inntar stadig nye områder av Vest-Norge. Spesielt på Østlandet er skepsisen mot hjort – særlig fra elgjegere og skogeiere (ofte de samme) - stedvis meget stor. Spørsmålet er imidlertid om det er grunnlag for en slik skepsis.

Tekst og foto: Anders Hals

Hjorten beiter i utgangspunktet helst gras, mens elgen beiter mest på kvist. Selv om begge beiter urter, fordeles likevel beitetrykket så pass at det over større områder totalt sett vil være liten beitekonkurranse artene imellom.

Det er mange ti-år siden hjorten begynte å dukke opp på Østlandet, men det har tatt svært lang tid for arten å kolonisere denne landsdelen. Ekspansjonen har gått sakte – ikke minst pga. hjortens lave reproduksjonsrate. Det lave kalvetallet pr. hind indikerer imidlertid noe annet – at arten er svært konkurransesterk og har stor overlevelse.

I kampen for å overleve spiller kroppsstørrelse stor rolle. Vomstørrelse er i forhold til kroppsstørrelse, og hjorten vinner over rådyret, som i motsetning til elgen ikke kan overleve på furubar. Rådyr trenger mer mat pr. kg kroppsvekt enn elg, men grunnleggende for

alle tre artene er at det er viktig med bredde i dietten og effektivitet i beitingen.

Hjortejakta på Østlandet

Nå er det åpnet for hjortejakt i en lang rekke kommuner på Østlandet. I skrivende stund er ikke hjortejakta for inneværende år avsluttet, men tallene for 2005 viser at det i fjor ble felt 735 hjorter bare i de tre fylkene Oppland (321 dyr), Telemark (233 dyr) og Buskerud (181 dyr).

For hele Østlandet (inkludert Telemark, men med unntak av Østfold hvor det fremdeles ikke er åpnet for hjortejakt i noen av kommunene) ble det i 2005 felt 836 dyr. I tillegg falt det

167 dyr i Aust- og Vest-Agder, slik at rundt 1 000 hjort av en totalfelling på 27 624 dyr ble felt øst for Langfjellene. Det kan legges til at av den totale fellingen ble 16 534 hjort i fjor felt i Sogn og Fjordane (8 953 dyr) og Møre og Romsdal (7 581 dyr).

Elgjakt vestpå

Sånn sett er det trolig lenge til øst-norske elgjegere bør føle konkurransen fra hjorten som sterk og truende, men det er heller ingen tvil om at hjortebestanden på Østlandet øker. Det er heller ikke veldig mye som tyder på at framveksten skal stoppe opp – snarere tvert om.

Ser vi på tallene for elgjakta i de fire vestlandsfylkene er den nesten et speilbilde av hjortejakta østpå. I fjor ble det i alt felt 476 elger med Møre og Romsdal og Rogaland som de to største med hhv. 313 og 117 felte dyr. Mens Sogn og Fjordane er hjortefylke nr. 1, kommer det sist på elglista med skarve ni dyr. Om vi derimot slår sammen elg og hjort, troner sogningene igjen øverst med 1 066 dyr til gode til nr. 2 (Møre og Romsdal). Så langt fjorårets jaktstatistikk.

Interaksjoner mellom beitedyr

Ifølge professor Atle Mysterud ved Universitetet i Oslo er det påvist flere ulike mekanismer for såkalte interaksjoner eller en arts direkte eller indirekte påvirkning på en annen. To slike er former for konkurranse som oppstår når individer møtes, og Mysterud bruker begrepene *utnyttelseskonkurranse* og *forstyrrelseskonkurranse*.

Utnyttelseskonkurranse har vi når individer påvirkes *indirekte* gjennom den mengden beiteressurser som måtte være igjen etter at de er blitt utnyttet av andre. Dette er den kanskje vanligste formen for konkurranse mellom store beitedyr. Mange beitedyr betyr knapphet på beite. Maten blir vanskeligere tilgjengelig.

Sett fra dyrenes ståsted, vil det i ulike situasjoner være aktuelt å spørre hvorfor en må eller bør slåss. Motivet for kampene må være verdt den ekstra energikostnaden slike kamper har for dyrene som er involvert

Konsentrasjoner

Forstyrrelseskonkurranse oppstår når individer forstyrrer hverandres beite, eller noen hevder territorium overfor andre og derved jager andre dyr bort. Slikt er imidlertid ikke veldig vanlig blant drøvtyggere, fordi – ifølge Mysterud – beiteene gjerne finnes over store områder og at hver beiteplass i seg selv har begrenset betydning.

Ved en anlagt fôringsplass hører det derimot nesten til dagens orden at det forekommer en del forstyrrelseskonkurranse, nettopp

best?

fordi matfatet er så konsentrert at kampen om maten kan vekke aggressive tendenser hos noen individer.

Konkurransen om beite

Uansett art er det en del fellestrekk blant skog- og innmarksbeitende hjortedyrs beitemønstre. Art for art er det preferanser i den ene eller andre retning, men de ulike artene har likevel gjennom året mange muligheter til å møte hverandre i beitesituasjoner.

Mysterud bruker her begrepet *beiteoverlapp*, men begrepet i seg sjøl sier lite om intensiteten i beitingen der det er «flere tyver på samme marked». Overlapp-betraktningen og målinger av eventuell overlapp gir imidlertid nyttige vink om hva slags arter det er en kan ha forventninger om at vil konkurrere dersom det blir knapt om beite.

Hjort og elg

Hjort og elg har i utgangspunktet et forholdsvis ulikt beitevalg. Hjorten er i utgangspunktet en gras-spiser, mens elgen spiser kvist, dvs. at sistnevnte finner maten i busksjiktet, mens hjorten beiter på markvegetasjonen. Om sommeren beiter elgen mye på lauvtrær og urter, mens hjorten spiser urter og gras.

De kan da kanskje fra tid til annen møtes «i urtehagen» – for å si det på den måten, men ifølge Mysterud er sjansene for å møtes langt større vinterstid når begge artene ikke minst er etter blåbærlyngen.

Urter som for eksempel geitrams er ettertraktet av de fleste hjortedyr.

En perfekt lokalitet for hjorten. I granskogen finner dyrene det skjul de trenger, og på jordet finner de næringsrik føde. Kvistspisende elger er ikke i like stor grad avhengig av så godt skjul, og kan derved finne både mat og skjul andre steder.

Blåbærlyngen er i det hele tatt et svært viktig innslag i skogøkosystemet. I den finner både hjort, elg og rådyr næringsrik føde på ei tid av året da annen lettfordøyelig mat er mer eller mindre fraværende. Overlappen mellom elg og hjort på vinterbeitet er ifølge Mysterud 20-30 %, og da kan det – avhengig av dyretettheten, oppstå beitekonkurransen.

Hvor reell den er, eller hvor stor betydning denne konkurransen har for den ene eller begge artene, er imidlertid mer uklar. Det er naturlig å anta at betydningen øker med økende antall dyr, men kanskje har ikke konkurransen så mange negative konsekvenser som noen eventuelt måtte frykte.

Et både-og

Ser en på Orkdal i Sør-Trøndelag, kan en få inntrykk av at hjort og elg fungerer greit sammen. I 1965 ble det felt sju elger og 28 hjorter i denne kommunen, som har et tellende areal på 237 km². Knapt 40 år seinere – i 2001, hadde fellingsstallene kommet opp i 237 hjorter, dvs. nøyaktig én hjort pr. km² tellende areal, og 298 elger.

Tilsynelatende har begge artene utviklet raskt seg i samme retning. Vi kan altså både ha mye hjort og mye elg i et område uten at det blir synlige effekter. Mysterud sier imidlertid ikke noe om hva han legger i *mye*. Vi vet også at det i alle fall stedvis er eller har vært omfattende beiteskader på skog pga. elg i den samme kommunen, men det skal vi la ligge i denne omgangen.

Østlandet

På Østlandet viser – i alle fall foreløpig – hjorten en mer «klumpvis» opptreden. Dette kan ha sammenheng med hjortestammens indre struktur, bl.a. med såkalte hind- eller kollegrupper helt ulikt elg og rådyr. Dette kan føre til at det i «nye» hjorteområder kan være flokker av hjort både her og der, men nærmest tomt for hjort mellom hver enkelt flokks «revir» eller hjemmeområde.

Dette kan lokalt føre til at elgen unngår enkelte områder der konkurransen med hjort føles sterk, men Mysterud mener samtidig det over større områder pr. dags dato i denne landsdelen vil være lite konkurranse elg og hjort imellom. Samtidig er det imidlertid slik at to dyr ikke kan beite på samme planta på samme tid.

Tetthet og avskyting

I tette hjortedistrikter i Norge tyder mye på at vektene på hjort nå er på vei ned. Noen frykter derved at det holder på å gå med hjorten som med elgen, dvs. at den er i ferd med å spise seg ut av matfatet. I Sverige finnes det også – mener noen, ett eksempel på så mye hjort at det forklarer vekt nedgang hos elg, men de lærde strides om hvorvidt denne sammenhengen er riktig.

Atle Mysterud sier avslutningsvis at det uansett vil ta lang tid før hjortebestandene på Østlandet er så store at de eventuelt blir et problem for elgen. Han antar at en må over en hjortetetthet på mer enn ett dyr pr. 100 dekar for å få effekter. Der er den på ingen måte i dag, og gjennom avskyting har en også en mulighet til å holde nivået så lavt at for stor tetthet ikke bør kunne utvikle seg til å bli et merkbart problem.

Hjort kontra elg -

Utfordringer når hjorten

Våre hjortebestander har vokst dramatisk de siste ti-åra. Nå ekspanderer hjorten inn i områder hvor den tidligere har manglet eller opptrådt fåtallig. Hvilke utfordringer står elgforvalterne her overfor, og hvordan bør utfordringene møtes? I Vest-Agder har bestanden utviklet seg fra noen få dyr tidlig på 80-tallet og de første jaktåpninger i 1986 til 92 felte hjort siste sesong. En fellingsprosent på kun 15 vitner imidlertid om den primitive hjorteforvaltningen som stadig kjennetegner fylket.

Av viltforvalter Tor Punsvik, Vest-Agder

inntar elgens rike

Med utgangspunkt i mine erfaringer fra Vest-Agder luftes her tanker og anbefalinger, men hvilke typer av utfordringer står vi egentlig overfor?

Jo, ett sentralt spørsmål er hvordan vi får tilstrekkelig gode kunnskaper om hjortebestanders utbredelse, størrelse og produksjon. Dermed må det avklares hvilke økologiske og samfunnsmessige konsekvenser nykommerne kan ha, samt hvilke holdninger og eventuelle «fordommer» elgforvalterne måtte ha til hjorten – ikke minst som art.

Når dette er avklart, reiser spørsmålet seg om hvordan en skal forvalte hjort i tradisjonelle elgstrøk. Hva skal prioriteres, og hvilke ambisjoner bør vi i vår region (Telemark og Agderfylkene) ha i en slik sammenheng?

«Sett hjort»

Innsikten i våre elgbestander er særdeles god, takket være jegerregistreringen «Sett elg» og Det Nasjonale Overvåkingsprogrammet til NINA og DN. Når vi mangler tilsvarende innsikt i hjortebestandene våre, så skyldes det flere forhold – men forhåpentligvis først og fremst forsinket prioritering.

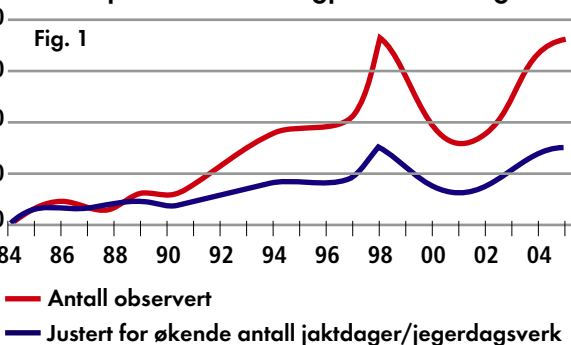
«Sett hjort» - en parallell til «Sett elg», er under utvikling. Dette vil forhåpentligvis bli et tilsvarende verktøy som skjemaet for elg er blitt det, men antageligvis i første rekke i de tradisjonelle hjortedistrikter hvor et tilstrekkelig antall jegere har hovedfokus på hjortejakt.

Bestandskunnskapene

I Vest-Agder har vi siden vi startet «Sett elg» i 1984 hatt en rubrikk for føring av hjorteobservasjoner under elgjakta. Dette har gitt oss en et overordna innblikk i bestandsutviklingen i fylket, men til begrenset bruk for den lokale hjorteforvaltningen. Men supplert med fellingsstatistikken bidrar den til å fortelle om hjortens preferanse for leveområder i fylket – og i noen grad om kvaliteten på den lokale hjorteforvaltning. Se figur 1.

Vi trenger innsikt i hjortens atferd, spredning

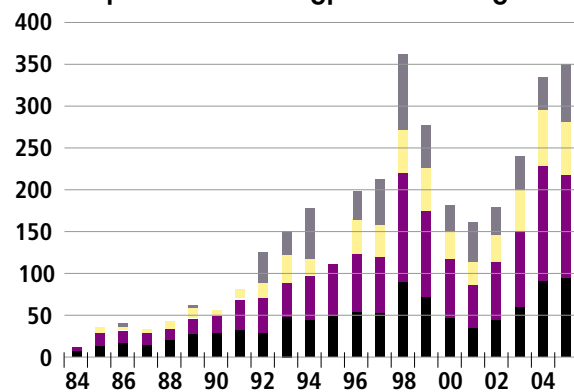
Antall hjort sett under elgjakta i Vest-Agder

■ Ubestemt
■ Kalv
■ Hind
■ Bukk

2. Figur som viser demografisk utvikling i observasjonene av hjort under elgjakt i Vest-Agder

Antall hjort sett under elgjakta i Vest-Agder

og sesongmessige trekk. Radiotelemetri og merkeforsøk har gitt verdifull innsikt i elgens bevegelsesmønster og vist at den varierer mye. På Vestlandet forteller både forvaltningserfaring og merkeforsøk om til dels svært lange trekk hos hjorten, med betydelige utfordringer for hjorteforvaltningen. Tilsvarende kunnskaper om hjorten i tradisjonelle elgdistrikter er stadig beskjedne.

Nykommerens innvirkning

Ryktene om hjorten som skadevolder har løpt foran. Store beiteskader på frukttrær og innmark, og frykt for ringbarking av gran følger hjorten, sies det. Og hva blir det så igjen når elgen allerede tar furua?

Vil dagens beiter - med de overtette elgbestandene som en mange steder har, tåle nok en «gjest» ved matbordet? Hvor reell er dessuten konkurransen med elgen? Hjortebestander på Vestlandet viser tetthetsavhengig vekstnæring slik vi kjenner det på elgen, og har en da ikke utfordringer nok som det er med elgen?

Holdninger og «fordommer»

Gruppen av norske vilforvaltere domineres av gamle og halvgamle menn med sterke meninger, som ikke så lett lar seg forvirre av nye fakta. Skepsisen til nykommeren hjort er ofte stor. I Vest-Agder registreres denne skepsisen sterk lokalt - til tross for flere informasjonsframstøt i form av møter og infoskrifter.

Her i Vest-Agder kommer dette best til syne i de tradisjonelle elgdistriktene sentral og øst i fylket. De vestlige og ferskere elgdistriktene i fylket møter hjorten med en mer positiv interesse og et åpnere sinn - en holdning som naturligvis også er influert fra hjortefylket Rogaland i vest.

Hjort i elgdistrikter

Kvaliteten på elgforvaltningen i Norge er gjennomgående betydelig høyere enn på hjorteforvaltningen. Mao. burde overføringsverdien av erfaring med elg kunne være stor for hjorteforvaltningen.

Hvordan kan en så optimalisere beskatningen og ikke minst unngå tetthetsavhengig nedgang i vekst og produksjon i stammen som følge av overbeiting? Den største utfordringen er likevel trolig å få tilstrekkelig innblikk i hjortebestandenes tetthet, sammensetning, produksjon og områdebruk.

Både kommunene og rettighetshaverne må sette konkrete og etterprøvbare mål for sin hjorteviltforvaltning. Denne er gjerne mangelfull i elgforvaltningen, og ofte knyttet til skadeforebygging og bekjempelse i den lokale hjorteforvaltningen.

Ved åpning av jakt...

Åpning av jakt på hjort er én måte å signalisere lokalt engasjement på - enten for å tilvenne jegerne og rettighetshaverne til dyrets tilstedeværelse eller for å holde bestanden nede eller borte.

De fleste kommuner tildeler kvoter i strid med regelverket - som frie dyr. Hjorten er i beskjeden grad håndtert i villtagene - de store bestandsplanområdene. Avskytingen tyder på forholdsvis stabil sammensetning i årlig jaktuttak.

Søgne kommune er den eneste i Vest-Agder som ikke har åpnet for hjortejakt, til tross for uttalt ønske om det fra rettighetshaverne. Kommunen mener det ennå ikke er jaktbare bestander.

Det tildeles langt større fellingskvoter på hjort enn det er bestandsmessig grunnlag for i fylket. Derfor er fellingsprosenten så lav som 1,5, og det er trolig i første rekke manglende erfaring med og organiseringen av hjortejakta i fylket som hindrer en betydelig overbeskatning.

Prioriterte oppgaver

Med tanke på forvaltningen av hjort i tradisjonelle elgdistrikter foreslås følgende prioriteringer:

For det første må en skaffe seg innsikt i bestandenes utbredelse, tetthet, produksjon og utvikling. Dette kan en gjøre gjennom utprøving av «Sett hjort» i områder med betydelige bestander og hjortejakt, en må registrere hjort på innmark, samt knytte hjorteobservasjoner til eksisterende viltobservasjoner (f.eks. «Sett elg»).

Hva angår valdavgrensninger, kan hjorteforvaltningen organiseres som sjølstendige avgrensede vald, eller en kan ta den inn som likeverdig i bestandsplanområder for elg.

Utarbeiding av maler for kommunenes målsetninger for hjorteforvaltningen (iffr. forskrift) må være et prioritert tiltak sammen med identifisering og overvåking av bl.a. slaktevekter og beiteforhold, dvs. elementer som viser grad av bærekraftighet i den praktiske forvaltningen.

Det er forholdsvis nylig utarbeidet et utmerket kursopplegg for hjort - «Målrettet hjorteforvaltning». Dette bør tas i bruk og tilpasses «elgens rike». Videre bør alle involverte gjennom forskning og merkeprosjekter lære mer om hjortens spredning og bruk av leveområder.

Ambisjoner i sør

På et møte mellom miljøvernavdelingene i Tele-

mark og Agder-fylkene om hjorteviltforvaltning var det enighet om følgende felles ambisjoner for vår hjorteforvaltning framover:

Det skal umiddelbart etableres en felles «kunnskapsbase» om hjort i landsdelen, og i forhold til NINA, Norsk Hjortesenter og AT Skog vil en formalisere samarbeidet og fastsette rutiner.

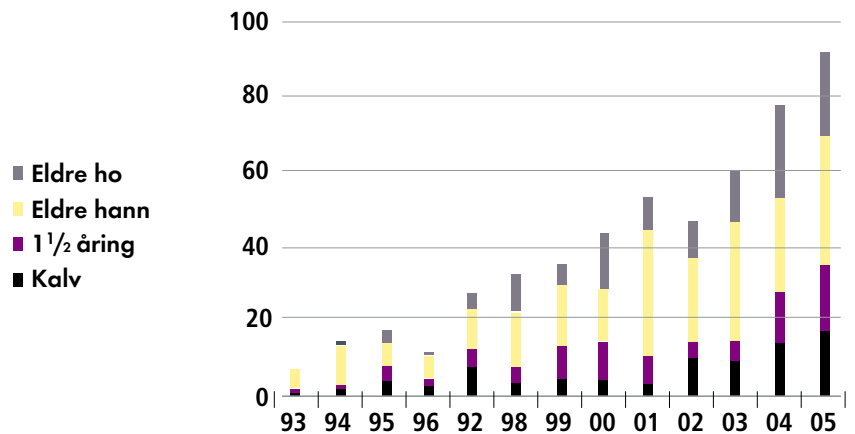
Et forslag til standard mal for kommunal hjorteforvaltning hvor en bl.a. vurderer hva som må vektlegges for hjorten lokalt, skal behandles i arbeidsutvalg før kommunene skal si sitt. Deretter skal forslaget behandles på neste fellesmøte i 2007 for de tre miljøvernavde-

lingene.

Vi tar videre mål av oss til å utarbeide en felles informasjonsfolder om hjorten i landsdelen. Denne skal være klar til mai 2007. Vi vil også oppfordre til lokalt studiearbeid, først og fremst «Målrettet hjorteforvaltning» - og at en bruker de kommunale viltfondsmidlene.

I tre-fire kommuner i hvert av fylkene skal vi dessuten prøve ut «Sett hjort» neste år. Mest hjort og best motivasjon legges til grunn ved utvalgelse. I tillegg søkes det fra 2007 av å få etablert en ordning med veiing av felt dyr - især kalv og spissbukk.

Antall hjort sett under elgjakta i Vest-Agder

3. Figur som viser utviklingen i hjortejakta siste 13 år - stabilt lavt før dette.

Villrein og villreinjakt

Målrettet villreinforvaltning

Siden starten for tre-fire år siden har mange tusen skogeiere, jegere og andre med forvaltningsoppgaver for hjort og elg gjennomført kursene Målrettet elgforvaltning og Målrettet hjorteforvaltning. Nå får de sjansen på et tredje i samme serien - om villrein, og utgangspunktet er boka Målrettet villreinforvaltning.

Villreinen er en sky og arealkrevende art. Samtidig er det stor- og økende- menneskelig aktivitet i områder der villreinen før var enerådende. Dette kan lett skape problemer for villreinen - og derved også for dem som har tanker om å forvalte den.

Den nye boka om villreinen som er skrevet av Vemund Jahren og Tor Punsvik, kom tid-

ligere i år, og tanken har hele tida vært at det skulle sys sammen et kurs omkring villreinen etter samme lest som med elg og hjort.

Målet med boka erters å oppsummere kunnskap om villreinen og dens leveområder. Kur-

set har som ambisjon å være et verktøy for alle som er opptatt av villrein. I sommer kom boka, og nå er kurset klart.

Hva kurset handler om

I boka - og kurset - skisseres hvilke rammer villreinforvaltningen har mht. myndighetens mål, lovverk og ymse aktører. En kommer også inn på hvordan mennesket kan tilpasse seg villreinenes biologi og adferd, men helt sentralt er hvordan reinens leveområder egentlig påvirkes av menneskelig aktivitet, og hvilke krav villreinen *sjøl* har til sine leveområder.

Villreinjakt har eldgamle tradisjoner i Norge, men hvordan påvirker dagens jakt stammen, hva med framtidens villreinjakt? Hvordan en skaffer seg bedre bestandsoversikter, kombinerer reinsjakt med alle andre interesser i sørnorske villrein fjell og gjennomfører en driftsplanbasert forvaltning av villreinstammen er blant de spørsmål kurset tar opp.

Målgrupper for boka/kurset er offentlige og private villreinforvaltere, rettighetshavere, grunneiere, fjellstyrer, jegere, arealforvaltere i kommunene m.fl., og boka er godkjent for bruk i studiering uten lærer i inntil 16 timer. En annen måte å gjennomføre kurset på er via en studiering der kurset avvikles over 4-5 kvelder à 3-4 timer. Kurset kan bestilles gjennom Bygdefolkets Studieforbund (BSF).

aha

Muligheter og begrensninger

Under hjorteseminaret på Gardermoen tidligere i høst hadde Erling L. Meisingset ved Bioforsk på Tingvoll i Møre og Romsdal et innlegg om «Sett hjort». Prinsippet er kjent fra elgforvaltningen, og hensikten er at en ved hjelp av dataserier samlet inn over mange år av jegerne skal se trekk i dyrestammen og eventuelt justere tiltak i forhold til dette. Spørsmålet er så om den samme metoden er brukbar på hjort.

Tekst og foto: Anders Hals

Hjorten jaktes litt ulikt elgen. Mange hjorter ender sine dager på eller i umiddelbar nærhet av innmark. Ofte er det også bare en jeger med i bildet, og ikke sjelden blir dyrene felt i løpet av døgnet mørkere timer. Bare unntaksvis jaktes elgen på samme måte. Der er det gjerne et lag som står for jobben, og flere øyne ser ikke minst flere dyr.

Viser tendenser

«Sett hjort» skal samle inn og systematisere observasjonene som jegerne samler inn under jakta, men når jakta foregår som den gjør, råder kanskje tilfeldighetene noe mer under selve datainnsamlingen. En får kanskje ikke like god kvalitet på grunnlagsdataene på denne måten som det en normalt gjør via faste jaktlag som på samme tid dekker større deler av et terreng.

På den annen side – et hovedpoeng ved denne metoden er at en over lang tid (flere år) skal samle inn data etter samme metodikk og (gjærne) av de samme menneskene. «Sett elg» gir sjelden eksakte oversikter. Det vil neppe «Sett hjort» gjøre, heller, men så lenge metodikken og rutinene er de samme, vil sannsynligvis både eventuelle tilfeldige og systematiske feil over tid jevnes ut.

Da vil en få mer eller mindre klare tendenser, avhengig av presisjonen i innsamlingen og behandlingen av dataene.

Prøvd ut i mange år

Allerede rundt 1970 gjorde en de første forsøkene med «Sett hjort». Tynne bestander ga imidlertid et lavt tallmateriale, og tilliten til resultatene og metodikken var derfor liten. Utover på 80-tallet ble arbeidet tatt opp igjen – bl.a. i Kvinnherad og Namsos, og med bakgrunn i det som til da var gjort, ble «Sett hjort» i løpet

av 90-tallet igjen vurdert som en aktuell metode.

På slutten av 90-tallet ble arbeidet satt mye mer i system. Et driftsplanprosjekt i regi av Skog-eierforbundet og Bondelaget så dagens lys, og et prøveprosjekt ble igangsatt i 11 utvalgte prøvekommuner. På samme tid kastet også mange andre kommuner seg på opplegget med «Sett hjort».

Svar som forventet?

I 2002 ble Hjorteviltregisteret opprettet og et par år seinere ble prøveprosjektet vurdert. I etterkant av den evalueringen ble det anbefalt at «Sett hjort» skulle tas i bruk i alle større hjortekommuner. Et skjema ble laget, og i løpet av det siste året er den første rent faglige vurderingen av «Sett hjort»-metoden utført.

Gir så metoden svar som forventet? Gir «Sett hjort» svar på endringer i hjortebestandens størrelse, struktur og/eller produksjon? Er nøyaktigheten tilfredsstillende i forhold til de krav forvaltningen stiller? Er «Sett hjort» nyttig for den lokale forvaltningen i forhold til den innsatsen som må legges ned, og finnes det andre metoder som er bedre enklere og/eller billigere? Dette var blant de spørsmål Meisingset skulle redegjøre for i sitt innlegg under seminaret.

Mange elementer

Det er mange forhold som spiller inn når en skal vurdere det som rapporteres av sett vilt. For den enkelte jaktøkta varierer resultatene for eksempel med antallet jegerne som er i sving, og når på dagen eller høsten det jaktes. Lys og værforhold spiller en svært viktig rolle, og det er heller ikke uten betydning for utfallet hvorledes terrenget er utformet eller hva slags vegetasjonsforhold det er i området.

Bestandstettheten vil kunne bety en hel del, selv om noen sikkert vil innvende at en ser det en ser uansett hvor mange eller få dyr bestanden teller. Hvordan det jaktes er også svært avgjørende. Snikjakt er noe annet enn drivjakt, og det er også vesentlig hvor en jakter, dvs. om en jakter på innmark eller i utmark.

Antallet timer jegerne er i sving spiller selv sagt inn, men kanskje viktigst av alt er deres erfaring – både som jegerne rent generelt og mht. hvordan de jakter av eller bruker terrenget.

Nytten

Innsamlingen fra jegerne er grunndata som må settes i system og bearbeides etter en metodikk som må være avklart på forhånd. Ut av datamaterialet vil en da etter hvert få et bilde

på utviklingen av hjortestammen innenfor et gitt område, og opplegget kan – ifølge Erling Meisingset, trolig benyttes på flere nivåer i forvaltningen.

Siden dataene som skal bearbeides, samles inn av jegerne som er på jakt, er kostnadene i forbindelse med feltarbeidet lave. Jegerne er likevel ute.

«Sett hjort» gir relevante opplysninger som kan benyttes direkte i den lokale forvaltningen. Andre metoder som telling på innmark, registrering av revirhevdende bukker, merking av dyr eller vegetasjons-/beiterregistreringer kompletterer metoden, men kan ikke erstatte den.

Opplegget er også noe alle – både kommuner og jegerne/jaktlag – kan benytte eller delta i. Den nære kontakten jegerne har til «Sett hjort», bør også kunne bidra til økt motivasjon og interesse for sentrale spørsmål hva angår forvaltningen på lokalplanet.

Forskeren konkluderer

Hjorten er et vrient dyr å ha full kontroll over hva angår bestandsmessige forhold. Selv om den beiter mye på innmark og ofte ses der, er den sky og oftest ute i døgnet mørke timer. Lite er kjent mht. hvor langt den vandrer eller trekker. Derved er det også mye vi ikke vet om hvem som faktisk «eier» den eller den bestanden eller om de dyrene som holder til der i det

hele tatt er en egen bestand.

Slike forhold fanger «Sett hjort» i liten grad opp, men Erling Meisingset konkluderte i sitt foredrag med å si at metoden ser ut til å gi svar på faktiske endringer i hjortebestandene. Den gir også svar som er viktige og aktuelle for forvaltningen lokalt, men «Sett hjort» må følges opp lokalt – både i forhold til organiseringen og «systemet» og mht. kvalitetskontrollen.

Presisjonen i innsamling og seinere bruk av dataene kan en se gjort annerledes. Meisingset ser bl.a. for seg data på jaktøktnivå, men evalueringer av metoden må gjennomføres for å teste grunnleggende forutsetninger om metoden. Forskeren er imidlertid ganske sikker på at når «Sett hjort» har funnet sin form, vil denne metoden – sammen med andre måter, kunne gi tilfredsstillende informasjon om hjortebestandene i framtida.

Skogeierbasert reiselivssatsing med gode resultater

Nylig ble det 2-årige prosjektet *Utmarksbasert reiselivsnæring i regi av Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag avsluttet. Parallelt med dette gjennomføres regionale satsinger i regi av skogeierandelslag og fylkesbondelag. Disse varer enda i noen år, og har samlet sett som mål å bidra til utvikling av utmarksbaserte reiselivstilbud som årlig omsetter for 50 millioner kroner. Så langt er resultatoppnåelsen sentralt og i de regionale satsingene god.*

Av Svein Knutsen

I perioden 1997 til 2003 gjennomførte skogeiersamvirket og Bondelaget et omfattende arbeid med å realisere lokal vilt- og fiskeforvaltning. I perioden ble ca. 500 driftsplaner utarbeidet og ca. 400 utmarkslag etablert/reorganisert. Fra og med 2004 har den røde tråden i dette arbeidet fortsatt med fokus på verdiskaping gjennom å utvikle opplevelser og feriehustilbud til turister. Satsingen har vært organisert i ett sentralt og åtte regionale prosjekter. Inkludert medarbeiderne i markeds- og salgsselskapet Din Tur A/S, som er nært koblet til satsingen, har ca. 15 medarbeidere nærmest på heltid arbeidet med utvikling, markedsføring og salg av jakt, fiske, naturguiding osv. Satsingen er dermed blant de største som noen gang er gjennomført i Norge innen det som nå kalles det "grønne" reiselivet.

Markedskunnskap og sertifisering

Det ble utarbeidet syv rapporter i løpet av de to årene det sentrale prosjektet varte. Først ute var tre rapporter om markedskunnskap fra det naturbaserte reiselivet. Disse gir mye verdifull kunnskap om jaktturisme, fisketurisme, feriehusutleie og en lang rekke andre tilbud. Rapportene tar for seg markedets kvalitetskrav, trender, aktuelle markeder, målgrupper, aktuelle salgskanaler m.m. De kan lastes ned gratis på Skogeierforbundets nettsted skog.no. Nærmere tusen personer har benyttet seg av denne muligheten.

Neste rapport tok for seg eksisterende sertifiseringsordninger i det naturbaserte reiselivet og vurderte dem med hensyn til egnethet for småskala reiselivsbedrifter og grunneiere. Én konklusjon var at det koster relativt mye å delta, tatt i betraktning bedriftenes omsetning, og at nytten av å delta i ordningene er vanskelig å vurdere.

I ettertid har Norsk institutt for naturforskning på Lillehammer gitt ut en rapport som omhandler samme tema. Her går det frem at det finnes ca. 260 sertifiseringsordninger i reiselivet rundt om i verden. For tiden holder stiftelsen GRIP i Oslo på å utarbeide tilbud om økoturismesertifisering. I tillegg arbeider Stiftelsen Miljøfyrtårn i Kristiansand med tilbud

om sertifisering av aktivitetsbedrifter. Arbeidet skjer i nært samarbeid med blant annet Den Norske Turistforening.

Også regjeringen har kastet seg på denne bølgen, og i Soria Moria-erklæringen går det frem at den vil utarbeide en frivillig sertifiseringsordning for reiselivet i Norge. Sertifisering er med andre ord på vei inn i det norske reiselivet. Men om dette fører til flere turister og bedre lønnsomhet i næringen, gjenstår å se. Her ligger i alle tilfeller spørsmål som forskningen kan bidra til å svare på.

Flaskehalsen kartlagt

Like før sommeren ferdigstilte prosjektet en rapport som tar for seg lover, forskrifter og lovanvendelse som reduserer verdiskapingen i naturbasert reiseliv. Hindringene ligger spesielt i Plan- og bygningsloven, Friluftsløvsloven, Naturvernloven, Motorferdselloven og vilt- og fiskelovgivning. Rammebetingelser som næringen må ha for å realisere sine muligheter, presenteres og det gis en omtale av hvilke positive effekter endring av lovverket vil føre til for næringen og for samfunnet.

Siden prosjektet ikke engasjerte seg i næringspolitikk, er dokumentet overlatt til Skogeierforbundet og Bondelaget, som tar stilling til oppfølging. Styret i Skogeierforbundet

har behandlet rapporten og legger anbefalingene herfra inn som en viktig del av beslutningsgrunnlaget i det videre næringspolitiske arbeidet på området.

Gode resultater lokalt

Mens det sentrale prosjektet har løst oppgaver av nasjonal karakter, har til sammen åtte regionale prosjekter arbeidet med å bistå grunneiere i å utvikle eksisterende og nye reiselivstilbud basert på utmarksressurser. De fleste av disse satsingene varer frem til 2008/2009. Flere hundre grunneiere samarbeider for tiden med organisasjonenes veiledningsapparat ute i fylkene, og stedvis er pågangen så stor at man ikke har kapasitet til å bistå alle. Selv om det er en del geografiske forskjeller når det gjelder å ville satse i denne næringen, er interessen de fleste steder god. Som tidligere når det gjelder reiselivstilbud i regi av skogeiere, dominerer tilbud knyttet til utleie av jakt, fiske og feriehus. Men i motsetning til tradisjonell enkel standard på tilbudene, skjer det gjennomgående en økning i kvalitet og tilretteleggingsgrad. Dette er i tråd med markedet som stiller strenge kvalitetskrav, men som også har god betalingsvillighet for dette. De regionale satsingene samarbeider tett med profesjonelle turoperatører slik at tilbudene kan løftes frem i et norsk og internasjonalt marked. Dette er en viktig forbedring i forhold til tidligere prosjektsatsinger i grunneierorganisasjonene der denne koblingen ikke var så godt utviklet.

Innen 2008/2009 skal årlig meromsetning i regi av grunneierne som har deltatt i satsingen, være 50 millioner kroner. Omsetning i regi av andre aktører som følge av økt turiststrøm til bygdene, kommer i tillegg. Så langt er man på god vei til å realisere dette målet.

Foto: Roar A. Lund

Signalkreps kan spre krepsepest i Telemark

For første gang er signalkreps påvist i Norge. Arten er funnet i et lite vassdrag i Dammane landskapsvernområde ved Brevik i Porsgrunn, melder Direktoratet for naturforvaltning (DN). Man fryktet konsekvensen av funnet, ettersom signalkreps er bærer av krepsepest. Og Mattilsynet bekrefter nå at sykdommen er påvist hos signalkrepsen i Brevik.

Ferskvannskrepsen er oppført både i den internasjonale og den norske rødlisten over truede arter. Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på ferskvannskrepsen, ettersom vi er det eneste landet verden som ennå har igjen livskraftige bestander av arten.

Signalkrepsen ble innført fra Nord-Amerika sist på 1800-tallet, og satt ut i vassdrag en rekke steder i Europa. Innførselen av arten har vist seg å være en katastrofe for landenes opprinnelige ferskvannskrepsarter. Med signalkrepsen kom også den parasittiske soppsykdommen krepsepest. Mens signalkrepsen er motstandsdyktig mot sykdommen den selv er bærer av, er den europeiske krepsen fullstendig forsvarsløs.

Krepsepest har allerede herjet i fire vassdrag nær svenskegrensa (Veksa/Vrangselva, Glommavassdraget, Haldenvassdraget og Stora Le). Det er ikke funnet signalkreps i disse områdene, og smitten har derfor trolig kommet fra utbrudd i Sverige, for eksempel ved at syk ferskvannskreps eller infisert fangstutstyr er ført inn i landet av turister/fiskere, skriver DN.

DN mener det er bekymringsfullt at det første funnet av signalkreps i Norge er gjort i Porsgrunn, langt unna grenseområdene som til nå har vært rammet av krepsepest.

Erfaringene fra resten av Europa viser at hvis signalkrepsen først etablerer seg i et vann, vil den utrydde eventuelle bestander av ferskvannskreps. Krepsepesten vil bli i vannet

for godt, og det vil være umulig å bygge opp igjen en bestand av ferskvannskreps så lenge det finnes signalkreps der.

DN ønsker nå en kartlegging av hvor mye signalkreps som finnes i det aktuelle vassdraget i Porsgrunn. Kartleggingen vil være nødvendig før eventuelle tiltak kan settes i verk. DN vil samarbeide med Mattilsynet og andre instanser om den videre håndteringen av saken.

Nyresykdom påvist hos laksunger

Den alvorlige nyresykdommen PKD (Proliferative kidney disease) er påvist hos lakseunger fanget i Åbjøravassdraget i Helgeland i sommer, melder Norsk institutt for naturforskning (NINA). NINA gjennomfører undersøkelser av fisken i vassdraget, og etter at elveeierlaget rapporterte om funn av døde lakseunger, ble prøver oversendt Veterinærinstituttet som påviste sykdommen. Sykdommen bryter ut ved høye vanntemperaturer og kan ha alvorlig effekt på fiskebestandene i vassdraget.

Åbjøravassdraget er regulert for kraftproduksjon. Det har vært rapportert om perioder med fiskeød i de senere år, noe som har vært knyttet til høye temperaturer og lavt oksygeninnhold. Overvåking av oksygenforholdene viste at dette ikke kunne forklare dødeligheten, og prøver ble sendt inn til Veterinærinstituttet. Funn av PKD viser at denne sykdommen, som primært rammer de minste fiskeungene, både laks og ørret, kan være en viktig årsak til at det er lite fisk i vassdraget. Undersøkelser i 2005 viste urovekkende lave tettheter av eldre lakseunger (1-3 år gamle fisk) i vassdraget, noe som tyder på at de innmeldte episodene av fiskeød i 2003 og 2004 kan ha vært betydelige.

PKD er tidligere bare påvist i Håelva i Rogaland (1988 og 1990), men forekomsten er dårlig undersøkt. Fordi sykdommen bryter ut ved høye temperaturer er den spesielt relevant i forhold til klimaendringer og de varme somrene vi har hatt i store deler av landet i de senere år. Det er derfor viktig å sette i gang overvåking og forskning knyttet til denne sykdommen, skriver NINA.

Løft for turistmarkedsføring

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet å øke det statlige bidraget til turistmarkedsføring fra 172,5 til 200 mill. kroner i 2007. Nasjonal strategi for reiselivsnæringen (fra 2005) vil bli revidert i 2007. Det vil særlig bli satt på naturbasert opplevelsesturisme. Det nevnes ellers at Norge er et av få land som har underskrevet charteret om geoturisme, som ligner på økoturisme, men vektlegger i tillegg stedsutviklingen/ lokalsamfunnet.

Norske Lakseelver inn i Inatur

Norske Lakseelver (NL) går inn som en av fem eiere i Inatur Norge as. Fra før eies Inatur av Statskog, Norges fjellstyresamband, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norges Skog-eierforbund. - Med Norske Lakseelver på eiersiden blir inatur.no også stor på laks, sier Steinar Lio, daglig leder i Inatur Norge as.

Finn Erlend Ødegård, daglig leder i NL, begrunner valget om å kjøpe seg inn i Inatur med at selskapet allerede har en godt utviklet teknologisk plattform for kart, kjøp og salg av fiskekort og hytteutleie.

- Vi ønsker å bruke dette som grunnlag for å utvikle flere produkter knyttet til lakse-

og sjøarefiske på inatur.no. Vår ambisjon er at inatur.no skal bli en effektiv kanal for elveeiere til å markedsføre og selge sine produkter, sier Ødegård. - Inatur vil kun lykkes på laksesiden dersom selskapet utvikler attraktive produkter som tilbyrerne av laksefiske vil ha.

**Fisk
& Vilt**

Adresse
Norges Skogeierforbund
P.B. 1432 Vika, 0115 Oslo